

ECONOMISCH HERSTEL

In Duitsland vindt een nieuw *Wirtschaftswunder* plaats. Toegegeven, de motor hapert de laatste maanden wat, maar de economische crisis lijkt desondanks op Duitsland geen vat te krijgen: de economie groeit, de export floreert, de werkloosheid is laag, de huizenprijzen stijgen, de consumptie neemt toe.

Jennifer Kraft (38)

Historica. Komt uit het Rijnland, is werkloos, leeft in Berlijn. Geen kinderen. „Ik heb sinds mijn afstuderen, zeven jaar geleden, overal gezocht naar werk, door het hele land. Maar ik kreeg nooit iets anders aangeboden dan kortdurende stageplekken. De langste betrekking duurde een halfjaar. Ik krijg 752 euro bijstand per maand, huurtoeslag inbegrepen. Dat is totale armoede. Soms verdien ik er honderd euro per maand bij. De psychische druk is vreselijk, ik ben altijd bang voor de toekomst, bang dat het niet beter zal worden. Daarom heb ik ook geen gezin. Kinderen in deze situatie, dat kan helemaal niet. Ik zeg tegen mensen die mij eraan vragen dat we 'op het moment' geen plannen hebben. Nou, dat moment duurt al jaren. Ik ben al 38, het is bijna macaber aan het worden. Ik studeerde ook een tijdje rechten, maar die studie heb ik niet afgemaakt. Daar heb ik nu spijt van. Met een rechte diploma had ik op de arbeidsmarkt meer kansen gehad.”

„Ik had het me allemaal heel anders voorgesteld. Mijn spaargeld is op en ik heb schulden. Mijn ouders moeten zelfs af en toe bijspringen. Afgelopen zomer werd ik zo depressief. Ik kreeg een 400-euro-job aangeboden, die niets met mijn vakgebied te maken had. Ik wees die af en daar werd heel negatief op gereageerd. Gelukkig kon ik kort daarna aan de slag met bijlessen geven, ook een 400-euro-job. Iets doen is altijd goed, werk biedt structuur en zelfrespect. En zelfverdiend geld natuurlijk.”

„Nu heb ik sinds kort weer een beetje hoop. Het Job Center geeft me de mogelijkheid om versneld mijn lesbevoegdheid te halen. Bij een privé-school, die erom bekend staat dat ze mensen die de opleiding afmaken wel willen houden. Ik durf het nauwelijks te zeggen, maar eindelijk lijkt er licht te zijn aan het eind van de tunnel.”

De achterkant van Duits succes

door **Wierd Duk** foto's **David Heerde**

De rest van het Europese continent, dat zich zuchtend en puffend door de crisis sleept, kijkt gefascineerd en afgunstig naar het Duitse succes. Probeerlanden als Italië, Spanje, Portugal en Griekenland moeten 'Duits' worden, luidt de nieuwe mantra. De Duitse aanpak geldt als garantie voor welvaart en voorspoed. Ook het kabinet Rutte-Asscher neemt een voorbeeld aan Duitsland. Ondermeer door vanaf 2014 drastisch te korten op de duur van de WW: die werkloosheidsuitkering gaat van maximaal 38 naar 24 maanden en de hoogte ervan wordt de laatste 12 maanden gereleerd aan het wettelijk minimumloon. Bovendien wil het kabinet werklozen eerder dwingen om elke vorm van arbeid te accepteren. In Duitsland is zo'n situatie allang gemeengoed. De ingrijpende hervormingen van de Duitse arbeidsmarkt, aan het begin van de 21e eeuw, worden gezien als een belangrijk fundament onder het huidige economische succes. Onder de sociaal-democrati-

sche bondskanselier Gerhard Schröder (SPD) werd tussen 2002 en 2005 een reeks maatregelen doorgevoerd, bekend als de 'Hartz-wetten' (naar geestelijk vader Peter Hartz, oud-directeur van Volkswagen), die de vastzittende Duitse arbeidsmarkt moesten openbreken en de destijds torenhoge werkloosheid moesten terugdringen. 'Hartz' was niets minder dan een revolutie. Het ontslagrecht werd versoepeld, werkloosheidsuitkeringen werden beperkt in duur en hoogte, al na een jaar gaat WW over in bijstand en worden bijstandsgerechtigden geacht elk uur van de dag beschikbaar te zijn voor werk, waar dan ook in Duitsland. Bovendien werd een systeem van mini-jobs ingevoerd, ook *400-euro-jobs* genoemd (sinds januari van dit jaar *450-euro-jobs*). Daarmee kregen Duitsers de mogelijkheid om voor maximaal 400 euro per maand te werken, zonder dat werknemers over dat inkomen belasting of premies moeten betalen: bruto = netto. Werklozen met een uitkering kunnen ook een 400-euro-job aannemen, 160 euro van dat loon wordt niet gekort op de uitkering. Op het eerste gezicht zijn de Hartz-hervormingen een doorslaand succes. De werkloosheid is drastisch gedaald: in 2005 telde

Duitsland een recordaantal van 4,8 miljoen werklozen, in januari 2013 waren het er nog 3,1 miljoen – nog altijd 7,4 procent van de beroepsbevolking. Inmiddels werken meer dan zeven miljoen mensen in een mini-job: dat is bijna een op de zes van de 41 miljoen Duitsers met een baan. De meerderheid zijn vrouwen. Dankzij de invoering van de mini-jobs en dankzij afspraken tussen werkgevers en werknemers over loonmatiging daalden in de afgelopen tien jaar de loonkosten in Duitsland – als enige euroland. Maar deze cijfers, die vaak de probleemlanden ten voorbeeld worden gesteld, hebben een keerzijde. In Duitsland, waar geen algemeen wettelijk minimumloon bestaat, leven inmiddels 1,3 miljoen mensen met een baan in armoede. Zij moeten een beroep doen op overheidssubsidies om hun salaris op te krieken tot het officiële bestaansminimum. Nergens in de eurozone groeide het aantal werkende armen de afgelopen tien jaar zo snel als in Duitsland. Ook de inkomensverschillen groeiden nergens zo hard als hier. Het verschil tussen de laagste lonen en een modaal inkomen is onder de landen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OE-

SO) alleen in Zuid-Korea en de VS groter. In 2005 jubelde Gerhard Schröder op het Wereld Economisch Forum in Davos: „Wij hebben een van de beste lage-lonensectoren in Europa gecreëerd.” Inmiddels erkent ook Schröder dat zijn hervormingen een schaduwzijde hebben. Werkgevers gebruiken 400-euro-jobs – waar zij een vast percentage van 15 procent pensioenpremie, 13 procent ziektekostenpremie en 2 procent loonbelasting over afdragen – om aan flexibel personeel te komen. Met de werktijden nemen veel werkgevers het niet altijd nauw, waardoor werknemers soms uitkomen op lonen van zo'n 3 à 4 euro per uur. Critici oordelen hard: in plaats van een hulpmiddel om langdurig werklozen naar de arbeidsmarkt te begeleiden, werden de mini-jobs een vehikel om miljoenen mensen te dumpen in slecht betaalde baantjes zonder uitzicht op een betere, vaste betrekking. Die tegenstanders van Duitslands 'verarmingsmodel' wijzen op nog een gevaar. De Duitse export is mede zo sterk doordat de industrie gebruik kan maken van goedkope arbeid. Nemen andere Europese landen dit model over en dalen de lonen ook in Duitslands exportlanden, dan zal de koop-

kracht in die landen afnemen, waardoor Duitse ondernemingen belangrijke afzetmarkten dreigen te verliezen. Politici en economen zijn niet blind voor deze kanttekeningen. Zo bepleit zowel bondskanselier Angela Merkel (CDU) als haar voorname tegenspeler bij de Bondsdagverkiezingen in september, de sociaal-democraat Peer Steinbrück (SPD), de invoering van een wettelijk minimumloon. Ook andere maatregelen om de excessen aan de onderkant van de Duitse arbeidsmarkt aan te pakken worden uitvoerig bediscussieerd. Zo eisen sommigen de herinvoering van een maximum van 15 werkuren per week voor de 400-euro-jobs, om loondumping tegen te gaan. Hier staat tegenover dat vanaf januari in mini-jobs maximaal 450 euro in plaats van tot nog toe 400 euro mag worden verdiend. Volgens de oppositiepartijen SPD, Groenen en Die Linke is dit besluit niets minder dan een uitnodiging aan werkgevers om nog meer normale banen op te delen. En te verbrekken, over nog meer mini-jobs.

Zie verder volgende pagina

Laky Roukas (43)

Laky werkt als kelner in een Grieks restaurant in Berlijn. Verdient: 5 euro per uur, plus fooien. Gescheiden, een dochter van veertien.

„Ik werk hier nu vier jaar en verdien 5 euro per uur. Ik leef eigenlijk van de fooien. Ik heb in mijn leven van alles gedaan: verhuizen, pakketten bestellen bij Hermes en nu dus als kelner. Nee, een vetpot is het niet. Ik krijg geen vakantiegeld of dertiende maand en ik bouw geen pensioen op. Maar ik woon al twaalf jaar in hetzelfde appartement, betaal daar slechts 400 euro huur en ik kan rondkomen.”

„Ik vind dat mensen in dit soort banen in Duitsland worden uitgebuit. Wat is nou 5 euro voor een uur werk voor een volwassen man of vrouw? Maar ik heb geen opleiding en als je niets hebt geleerd, zoals ik, dan vind je ook niet zomaar een goede baan. Zo simpel is dat. Een vriend van mij is er veel slechter aan toen. Die vertrok tien jaar geleden naar Griekenland om daar iets op te bouwen. Maar hij is nu weer terug. Hij heeft dan eens een week werk, dan weer een tijd niets. Dat is echt deprimerend. De laatste tijd wordt het restaurant waar ik werk platgebeld door werkloze Grieken, die naar Duitsland komen en bij ons willen werken. Soms wel tien of vijftien op een dag. Het is echt triest wat ze spreken geen Duits, dus werk is er niet voor ze. Dan ben ik blij met mijn baan.”